

Topor István

Csobán Endre 1929-es angliai útinaplójának részlete

1. kép. Csobán Endréről készült rézkarc 1941-ből. Készítője Szepešsy¹

Bevezetés

Csobán Endre Debrecen néhai főlevéltárosa 1882. december 23-án született sváb ősökkel rendelkező családban. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen végzett levéltári kezelő és levéltári fogalmazói szakon. Az egyetem befejezését követően 1909-től 1915-ig a Központi Statisztikai Hivatalnál dolgozott. Az I. világháború alatt a Honvédelmi Minisztériumnál teljesített szolgálatot. Debrecen város főlevéltárosává 1918. december elsejével nevezték ki, melyet 1946. augusztus elsejéig vezetett. Levéltári munkája mellett számos feladatot is ellátott, például igazgatója volt a rövid ideig fennálló városi statisztikai hivatalnak. Ő irányította a város népszámlálási munkálatait, és végezte a szükséges statisztikai feladatokat. Tudományos munkásságát a Levéltári Közleményekben megjelent tanulmányai igazolják.² E tevékenységei mellett szervezője és résztvevője volt a város szellemi életének.

1924-től a város irodalmi életét irányító Csokonai Kör főtitkáráként tevékenykedett. 1928-ban a kör által kiadott *Bokréta* negyedik könyvének verseit ő válogatta össze.³ Szerkesztői tevékenységét bizonyítja a *Csokonai Könyvtár* ötödik számaként megjelent *Új*

¹ MNL HBML XV.22.a 1. d.

² Csobán 1928; Csobán 1936a; Csobán 1936b; Csobán 1936c; Csobán 1938a; Csobán 1938b.

³ Az Oláh Gábor, Gulyás József, Madai Gyula, Gyököšsy Endre és Baja Mihály debreceni költők által alapított Bokréta irodalmi társaság első antológiája 1902. március 15-én jelent meg. Költészetfelfogásuk és világképük fundamentuma a népmemzeti iskola megújítása és érvényesítése volt.

Debrecen című antológia, valamint barátjának, a város szellemi organizátorának, a 40 éves tanári jubileumát ünneplő Kardos Albertnek 1927-ben megjelent emlékkönyve. Méltatásában így üdvözlí a barátot: „*Példája arra tanít: szeretni kell az irodalmat, az erkölcsöt, a hazát, hogy úgy tudja valaki írni róluk, mint Kardos Albert.*” 1930-ban alakult meg a Tiszántúli Szépmíves Céh elnevezésű irodalmi társaság, amelynek előbb ügyvezető elnöke, majd dr. Baltazár Dezső püspök halála után (1936) annak vezetője lett.⁴ Dr. Csűrös Ferencsel együtt főszerkesztője volt a *Magyar városok fejlődése* sorozat *Debrecen szabad királyi város* című kötetének, amely 1931-ben jelent meg. Nemcsak főszerkesztője, de szerzője is a monográfiának, hiszen ő jegyzi a kötet 2. fejezetét, amely a város történetét mutatja be 1693–1848 között. E fejezet kéziratát az MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltárának Csobán iratgyűjteménye őrzi.⁵ Csobán Endre írta az első tanulmányt Oláh Gábor írásművészetéről. A tanulmány 1928-ban a Csokonai Kör kiadásában megjelent *Oláh Gábor válogatott költeményei* című kötet bevezetőjeként látott napvilágot.⁶ A kötet a Csokonai Kör által indított *Csokonai Könyvtár* első darabja.

Csobán Endre alapítója, titkára és örökös díszköltője volt a Debreceni Bölcs Férfiak Sörtársaságának. Ő szerkesztette a *Sörkrónika és sörtörténelmi arcképcsarnok* címmel 1928-ban megjelent kiadványt. A sörtársaság tagságát a város szellemi életének legjelesebb személyiségei alkották, többek között Ady Lajos, Csűrös Ferenc, Ecsedi István, Dóczi Imre, Kardos Albert, Baja Mihály, Szávay Gyula és Pap Károly, de a sorai között tudhatta „*Juhász Gyula tiszaparti lantost és Móra Ferencet, a szegedi kirendeltség vezetőjét*” is.⁷ Alapítója volt az Angol Királynő szálloda különtermében 1932. június 18-án megalakult, Alessandro Monti⁸ ezredesről elnevezett Monti Körnek is. A közgyűlési jegyzőkönyvek tanúsága szerint Csobán Endrét „*egyhangú lelkesedéssel*” választották meg a kör elnökévé.⁹ A kör célját az alapszabályzat a következőképpen határozta meg: „*a magyar-olasz kulturális és társadalmi kapcsolatok fejlesztése, a magyar-olasz barátság ápolása*”. Ezzel, a budapesti Korvin Mátyás Magyar-Olasz Egyesület után, megszületett az első vidéki olaszbarát egyesület.¹⁰

A sokoldalú ember és tudós jellemének leglényegesebb vonásait a debreceni költő, Oláh Gábor rajzolta meg naplójában: „*Van nekem egy figurás barátom, úgy hívják: Csobán Endre. Városi főlevéltáros. Több gyermek apja, titokban költő. Nagyon józón fiú volt már egyetemi hallgató korában is. Kukorica Jancsinak hívtam. Utánam ő lett a Beöthy-jegyzetek kiadója. Olyan ezermesterféle típus. Egyik szenvedélye a statisztika, másik a kulturális mozgalmak irányítása. Mindent magára vállal, de nem mindent végez be. Van egy remek tulajdonsága, amit igazán becsülök benne: mindenkiel jól igyekezik tenni. Nincs olyan hozzá bírálatra küldött kézirat, amit el nem*

⁴ Tokody 1986. 337–348.

⁵ MNL HBML XV.22.a 1. d.

⁶ Oláh Gábor Csobán munkájáról így írt naplójában: „*Meg kell adni, Csobán igen szépen írt rólam. Ez az első komoly méltatása írni munkásságom 1/5-ének. [...] Nem hiszem, hogy volna ma két ember Magyarországon, aki elhinne rólam azt, amit magam gondolok, s amit Csobán cikke nagyjából érint. De nem baj. Lassan és mélyen hatok; nagy időnek várnak még réám.*” Oláh 2002. 382.

⁷ A Debreceni Bölcs Férfiak Sörtársaságának iratai Csobán Endre hagyatékában találhatók. MNL HBML XV.22.a 1. d.

⁸ Alessandro Monti báró, ezredes 1849 májusában érkezett Debrecenbe. Kossuth Lajos kormányzóelnök a szervezés alatt álló olasz légió parancsnokává nevezte ki. Monti ezredes és a parancsnoksága alá rendelt mintegy 1100 főnyi légió hősiessé küzdött végig a szabadságharcot.

⁹ MNL HBML XV.22.d 1. d. Alapszabályok, beszámolók, határozatok, jegyzőkönyvek 1932–1943. 54., 70.

¹⁰ A Monti Kör történetéről ld. Pete 2001. 109–117.

olvasna és nem értékelné; nincs olyan kérő szája, amelyiken mézes madzsgot ne húzna át, nincsen olyan kinyújtott kéz, amelyikbe pár fillért ne dobna. Ez a derék fiú velem is sok jót tett, mióta lefelé ballagok a hegyről. A Daán Ilona-pörben mellém szegődött, összekötő tiszt volt közötttem és ügyfelem között. Önzetlenül próbálta a közvéleményt irántam kedvezőbbre bangolni. Viszont a betegségem alatt nem fordulhattam olyan kéréssel hozzá, amit, ha tudott, ne teljesített volna. Először csodálkoztam rajta, aztán megszerettem, aztán kibaszáltam.”¹¹

A Csobánról adott jellemzést naplójának egy másik részében a következővel egészítette ki: „Ez a Csobán minden lében fakanál, mindent magára vállal, mindent újjá akar alakítani, mindenben tótumfac akar lenni, mindenütt vezérkedni szeretne, népszerű híres ember szeretne lenni, hogy minden nap 3-szor hozzáák az újságok nagy nevét. Nagyon jószívű ember, minden hozzá fordulón segítene, ha tudna, de sokon segít is. Soha nem felejttem el bajaiban, betegségemben nekem tett szolgálatait. Értékes a korba illeszkedni-tudása; minden új gondolatot megért és szárnyakul övezi magára; csak az a baj, hogy mindenütt ő akar vezérként elől repülni és nagy sietségében mégis mindig lemarad. Fabius cunctator.”¹²

Csobán Endre útinaplói

A Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltárában őrzött Csobán-hagyatékban három, kisalakú zsebkönyvecske tartalmazza 1929-es nyugat-európai utazása közben készült feljegyzéseit. E három naplóban örököltette meg angliai utazását. Csobán azért utazott Londonba, hogy Nagy-Britannia nemzeti levéltárában, a Public Record Office-ban az oklevelek javításához nélkülözhetetlen korszerű technikákat megismerje és elsajátítsa, hogy aztán itthon is tudják alkalmazni a javításra szoruló oklevelek esetében. Az első notesz 16,5 x 10,5 cm nagyságú, zöldesbarna árnyalatú, vászonkötésű, vonalas füzetecske. Ebbe jegyezte fel az utazásra való készülődés alatt és az 1929. július 27-től augusztus 16-ig vele történt eseményeket. Ennek folytatása a második könyvecske, amely sötétkék vászonborítású, 15,8 x 10 cm nagyságú, 1 cm vastagságú és 1929. augusztus 18-tól szeptember 5-ig tartalmaz bejegyzéseket. A harmadik notesz meglehetősen rossz állapotban maradt meg. A papírkötésű, négyzethálós füzet lapjainak egy része szétesett. Ez az 1929. szeptember 5-e és 8-a közötti bejegyzéseket tartalmazza.

Csobán Endre naplóit fontos kordokumentumoknak tartom: művelődéstörténeti, gazdasági, politikai és irodalmi adalékokkal egyaránt szolgálnak. Másrészt értékesek a személyes történet kutatása-írása és általában a történeti lélektan oldaláról nézve is. A bejegyzésekből a naplóíró belső életének finoman árnyalt képe, a világ dolgai iránt fogékony és azokról elmélkedő ember portréja bontakozik ki.

A következőkben ennek a beszámolónak az első 35 oldalát közlöm betűhíven, a helyesírását és a szövegek tagolását megtartva. A ceruzával írt szöveg néhol olvashatatlan, ezekre zárójelbe tett három pont utal: (...). A kétséges olvasatot zárójelbe tett kérdőjellel jelölöm: (?). A többszöri ismétlődésre tekintettel a naplóíró rövidítéseit dőlt betűvel jelzem, a kiegészítéseket pedig normállal, például: *Public Record Office*, hogy.

¹¹ Oláh 2002. 612–613.

¹² *Uo.* 624. Késlekedő Fabius: Cunctator Quintus Fabius Maximus (Kr. e. 275–203) római diktátor mellékneve.

1.

Kongrésisteket tanuló, a város közéletében, David Henry bíró a mesters. Előfoglaltak egy a londoni Publ. Rec. Office olvasójának mihezjében. Kőn artan mi is járhat az asztal a lán.

Davidh. bærir intelligensu ok aukar, og munir
 auk lesisist. Tveir hafaengi vortól jáfrbasisthor ha-
sondli sinni (avas) þaginn og got þell veninn. Leikstotig
 yfhorit. De asist "vut nem ingetfa, he nemm yfhorit
 is fō, þu sinner ogvissid. Latsattra dolgornal. A Kal-
 legi umbar flute Davidh festhitt el sargara albarneira

28

Angolországi útam

1929.VII.27-IX.

Előzmények. 1929. VII. 20. szombat

Könyvkötészetet tanulok a város könyvkötészetében. Dávidházy¹⁴ bácsi a mester. Előtanulmányok a londoni Public Record Office¹⁵ oklevéljavító műhelyéhez. Hogy aztán mi is javíthassunk a levéltárban.

Csirizt már ritkán használ a modern könyvkötészet. Helyette dextrin¹⁶ és keményítő járja. A csiriz megmarad a csirizes csizmadiának. A dextrin krumpli v. vadgesztenyelisztből készül. A keményítő lehet búza-, tengeri- v. burgonyakeményítő. A kisebb könyvkötők maguk csinálják. Nagyobb üzemek hordószámra veszik.

Dávidházy bácsi intelligens ember, mint amilyennek látszik. Tudja hogy a régi iratok javításához hasonló színű (avas) papírsanyagot kell venni. Lehetőleg egykorút. De azért őket nem izgatja, ha nem egykorú is. A fő, hogy színben egyezzek. Látszatra dolgoznak. A kollégiumban fekete kávéval festették a sárgára és barnára a modern papírt. A Batthyány könyvtárban is dolgozott ilyen munkában.

Nagy intelligenciára vall az a megjegyzése is, hogy a javításra szánt papírt nem szabad ollóval vágni, mert akkor görcsös lesz a ragasztásnál. Szakítani kell vízszintesen, vagyis úgy, hogy az alsó réteg elváljék a felsőtől. Így a ragasztás szinte észrevehetetlenné válik. A szúrágásokat kis darabkákkal vagy szalagokkal ragasztjuk be. A kifoldozás után a papírt préselni kell.

Azután bemutatják a különböző (vagy bűszféle) gépek működését. Hajtogatógép, vágógép, sodronyfűző, fűzetfűző, gömbölyítőgép. Körlemező. Bőrhántoló, préselő, perforáló, dobozvarró, sréelő, hajlító, stb. gépek.

Lehetetlen meg nem csodálni a márványozást. Az alapfolyadék karagán moha főzete. Ebbe a folyadékba szórják a festéket, amelyet az ismét rátett ökörepe széljelugraszt. Ebbe az elkészített folyadékba mártják a könyvek szélét, miután ezeket a könyvszéleket először timsós vízzel preparálták.

Az aranyozógépet gázzal fűtik. Így a belékerült aranylemez felmelegszik és jobban ragad a bőrhöz, vászonhoz vagy papírhoz, amire ragasztani akarják. Ezenkívül be is szórják az illető anyagot gyantaporral is. Tojásfehérje oldatával gyanta nélkül is lehet aranyozni. Régebben vízelésoldattal tették fényessé az aranyat. Most ugyanezt a célra szalmiákot használnak. Ez az aranyozógép is csodálatraméltó szép finom aranybetűket présel a könyvekbe. Kár, hogy az életet nem lehet megaranyozni vele. A vonalozógépek közül magyar ember találmánya a legtökéletesebb. Hinterdorfer Ferencnek hívják a feltalálót.

Bőrfedőlapokon a domborművű betűk hátsó részét fűrészpórral és keményítő keverékével töltik ki.

Egy német és magyar könyvet is ad Dávidházy bácsi a könyvkötészetéről.

Valutakeresés, házjavítás, nagyerdei séta Cseke Sándorral és más apróbb dolgok veszik el a nap hátralevő részét. Ezek közül csak a valutakeresés tartozik az út előnyei közé. A bankoknál nincs font. Amelyikenél van az drága. Amelyik olcsóbban adná, annál sok nincs. Talán éppen ezért olcsó. A

¹⁴ Dávidházy Kálmán nagyhírű debreceni műkönyvkötő mester a Dávidházy-féle Könyvkötészet és Dobozgyár Rt. megalapítója, amely 1926-ig működött. A vállalat fénykorában hetvenhat alkalmazottal dolgozott. A Dávidházy kötésű könyvek szépségük és igényességük miatt az egész országban elismertek voltak. Dávidházy Kálmán Debrecen városának elismert polgára volt, a városi ipartestület elnöki tisztét is betöltötte egy időben. 1939-ben, hetvenhat éves korában hunyt el.

¹⁵ Public Record Office: Nagy-Britannia nemzeti levéltára.

¹⁶ A szénhidrátok csoportjába tartozó és a keményítővel izomer vegyületek gyűjtőneve. Oldata jó ragasztószer, ezért a könyvkötészetben a papír enyvezésére használták.

Hitelbank azt mondja, hogy náluk azért drágább, mert Pestről hozatja. A Nemzeti Bank pedig azért számít fel a magasabb árfolyamon felül még külön jutalékot, mert ő a példaadó pénzügyet.

1929. VII. 21. vasárnap

Dél előtt lakásnézéssel telik az idő. Nem tudok a saját házamba beköltözni. A javítás belekerülne 5000 pengőbe s még mindig viskóban és alacsonyban laknám (laknék). De nem is lehet kölcsön útnám megszerezni azt az összeget.

Most a legrosszabb a pénzügyi helyzet.

Délben a Bölcs Férjak Sörtársaságában Somogyi Zoltán bácsi szalonناسütésre hív. Ki is megyünk estefelé E. Szabó Zsigáékkal. Finom fehér szalonnát sütök a két asszony között. Furcsa asszony ez a Darvasné Irénke a Somogyi Zoltán bácsi lánya. Türelhetlenné teszi a saját életét. Ez azonban nem tartozik az előzmények közé, valamint egyéb részletek sem.

1929. VII. 22. hétfő

A hivatalos munka lefoglal. Az útra nem tudok végezni semmit. Szeretnék Ganz-Danubiust venni. Délután hiába próbálom a találkozást, amit egy hölggyel megbeszéltünk. Felmegyek Greinerhez¹⁷ s gyönyörködöm az antik edényeiben és könyveiben.

Otthon Gyuszt megfürdetem. Leszokott Pesten a rendes napi tisztasági teendőkről. Nagyon félti magát ez a gyerek. Ha ki nem verjük belőle, ezzel teszi magát beteggé.

1929. VII. 23. kedd

Az első fecske. Dőry Ferenc¹⁸ az országos hitelbank aligazgatója ír, hogy nézzek utána a családjának. Szóval megjelent a Levéltári Közlemények s benne az ismertetésem a levéltárról. Kár volt annyi családnévét közölni. Nem leszünk képesek kielégíteni a kíváncsi érdeklődőket. Most is már ezzel telt el a fél délelőtt.

A Forgalmi Banknak megadtam a megbízást, hogy állítson ki egy hitellevelet 75 fontról, azaz 2100 p-ról. Csüörtökön lesz kész. 75 fontért 2100 Pengő! Most kezdem becsülni az angol valutát.

A jó öreg Mérő nagy buzgalommal végzi a házjavítás körüli felügyeletet, a telekmegosztás és az új építkezés rajzbeli munkáit. Az egyetlen ember Debrecenben, aki sobasem csalt, sobasem panamázott, hanem mindig becsületesen dolgozott. El kell hinnem, mert ő maga mondja, folyton mondja. Temérdek eset van az életében, amelyből az ő bolond becsületessége kitudnik.

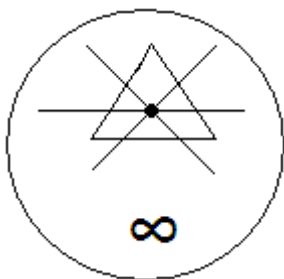
Az olaszok Bika dolgába, úgy látszik, kár volt beleavatkozni. De hát az ilyen beavatkozás a m. becsület kérdése. A Bikában többen számítottak nekik a pincérek. Állítólag (...) 1.50-et 0.70 helyett. Közbeléptem Lángnál. A főpincer hozott két számológéddal egy tényállást. Most már azonban nehéz azt konstatálni mit fogyasztottak és mit fizettek. Ha máskor ilyen dologba keveredek, legelőbb is azt nézem meg, vannak-e a panasznak pontos adatai vagy nincsenek.

A népszövetség pályázatot tűzött ki olyan jelvény tervezésére, amelyet zászlón, címeren, bélyegzőn lehetne használni és kifejezné a Népszövetség eszméjét. Ezer dollár! Jó volna házépítési pótléknak.

¹⁷ Greiner Mihály kereskedelmi iskolai igazgató, műgyűjtő. Az 1928-ban Debrecenben megalakult Rotary Klub egyik alapítója.

¹⁸ Dőry Ferenc (1875–1960) levéltáros, Szekszárdon született földbirtokos családban. Az érettségét követően a Budapesti Tudományegyetem joghallgatója lett, itt szerzett jogi doktorátust, majd levéltári szakvizsgát tett. Előbb az Országos Levéltár díjtalan gyakornoka volt, majd 1912-ben országos allelvéltárnok, 1917-ben országos levéltárnok, 1922-ben országos levéltári igazgató lett. 1932–1934 között megbízott főigazgatóként vezette a Magyar Országos Levéltárat. Tudományos érdeklődésének középpontjában elsősorban a magyar jogtörténet, ezen belül a magyar közjog története állt. MNL Dőry.

Mert most már új ház építését határoztam el. A telket kettéválasztom. A régi házat kevés költséggel kijavíttatom és eladom. A tehermentesített telken építek.

Egyenlő jog, jólét, végtelen szeretet

Az asztalos elvégezte a munkát. Hat ajtó javítása, padló körüllécelése stb. Szalay József. Mennyit fog számítani? Azt mondta, hogy meg leszek vele elégedve, majd meglátom. A kőműves munkában van. Ma fogott bele a javításba az ács. Allítólag egy vagy két szarufa kicserélésével a tető rendbe is lesz. Ha azonban a megbontás valami (...) következne be, azaz meggyengülne az egész szerkezet, akkor azt mondtam Mérőnek) inkább hozzá se nyúljanak.

Kevésre haladtak ma a kőművesek a betonozással. Az ács pedig hozzá sem fogott a munkához. Vigyázni kell, hogy több munkaanyagot ne számítsanak. Talán az öreg Vargánét kellene megbízni a számontartással.

Mért tilos, ha igaz? Mért törvényes, ha hazug? Mért kell rejtteni, ami olyan szép? Természetesen szerelemről van szó. S természetesen senkinek semmi köze a további részletekhez.

Gyuszi Hadbázra ment érdeklődni a betöltendő tanítói állás iránt. Megkapta az útastást és ajánló leveleket. Borzasztó, hogy ma mindenhez protekció kell! A tehetség kevésbé fontos. Szerencse, hogy Gy-nek mindkettőből van egy kevés.

Meg kellene rendelni a Daily Mail – a balesetbiztosítás miatt. Every body i am be hant! Tout le mond peut ilve attanté! Mindenkit érhet baleset! Legalább kapnának valamit az örököseim, ha a padlásra kerülne a csizmám hirtelen, valami baleset miatt.

A festőknek soha nincs pénzük. Ha van, csak két napig van. Még három napig sem tart mint a csoda. Pálnagy Zsigmond¹⁹ Szombaton újból nálam volt, hogy éppen nincs pénze, vegyem meg egy képét 35 pengőért. Végre kiegyeztünk 15 pengő kölcsönben. A jövő héten visszaadja (illetve most már ezen). Ha nem, meg kell vennem a képet. A múltkor is így vettem Tőle egy Krisztus-fejet (a saját maga szőrös feje után festve).

A lillafüredi kirándulás, amelyre szombaton engem is hívott (de aztán visszaszívott-e), nem jól sikerült vasárnap. Az orvosok csak állandóan disznó viccekkel traktáltak s állandó szarukjárása volt minden idegennel szemben: bargem! („barapd meg a seggem” – rövidítése). Így hát a kirándulást nem sajnálom. Csak azt, hogy Lillafüredet nem láttam.

Az utat több részletben fogom megtenni Londonig. Szombaton, ha lehet, Bécsig. Vasárnap Münchenig vagy Nürnbergig. Hétfőn levéltári nézelődések Münchenben vagy Nürnbergben. Kedden Kölnbe uta-

¹⁹ Pálnagy Zsigmond (1896–1959) hajdúböszörményi festő. Művészete része annak a festészeti hagyománynak, amely Hajdúböszörmény nevét az ország határain túl is ismertté tette. Egy időben műtermet tartott fenn Debrecenben. Ötlete nyomán itt alakul meg 1930-ban a Tiszántúli Szépművészeti Céh, melynek főtitkára lett. Újságcikket írt. 1930-tól az ellenzéki Független Kisgazdapárt megyei és hajdúböszörményi városi titkára volt.

szom. Szerdán Ostendébe. Csütörtökön Londonba. De ha Münchenbe és Nürnbergbe is benézek, akkor két nappal később (esetleg hárommal) érek Londonba. Tehát szombaton vagy vasárnap. Mégis csak hosszú az út. Kevés idő marad az angol nyelv gyakorlására. Rövidíteni kellene az időt. München és Nürnberg maradhatnak későbbre. Majd meglátjuk.

1929. VII. 24. szerda

A másik utcában építik a csendőrségi palotát. Kopácsolnak az ácsok. Kellemetlen ez a zaj. Egészen másképp hangzik azoknak az ácsoknak a fejszecsapása, akik az én házamat javítják.

Megjött végre a Levéltári Közlemények régen várt száma. A hátlapján a tartalomjegyzékben többek között: Andreas Csobán: Das Archiv der Kön. Freistadt Debrecen.²⁰ Úgy emlékszem 203–240 oldal.

Ugyanebben a számban van Heeringa, K.²¹ utrechti tartományi levéltár igazgató cikke a holland levéltárakról. Ezzel kezdtem el foglalkozni, de nem sikerült befejezni a diktálást délelőtt egyéb dolgok miatt.

Itthon kellene maradni. Itthon maradna a pénzem, és esetleg építkezni tudnék ősszel. Szóval ki fog tűnni holnap – holnapután, melyik szenvedély erősebb bennem: a vagyongyűjtőé vagy az ismeretgyűjtőé. Érdekes különben megfigyelni, hogy mennyire nincs kedvem a készülődéshez. Esetleg holnapután utazom.

S nem csak, hogy nem csomagoltam még semmit, hanem táskát sem vettem. De még azt sem állapítottam meg, hogy ruhából, könyvekből, stb. mit fogok vinni.

Hol a nagy kockás harisnya?

1929. VII. 25.

Mintha végnélküli ökör- és juhnyájakat hajtanának... Állandó kolomphang... Pedig csak a csendőrségi palotán dolgoznak az építő munkások. Úgy látszik, az állványokat viszik feljebb vagy a vasra-verzeket ütik helyre. Kellemes hang az építetőnek. A kolomp-hasonlat folytán már nekem sem kellemetlen. Tehát csak hasonlatot kell találni, a kellemetlen is elfogadható lesz.

Nehezen fogok én holnap elutazni. Se táska, se belevaló. Mi az, ami visszatart még most is?

Szemrehányó levelet kaptam ma üti. Hogy várt s hogy én nem mentem. Pedig én ott voltam. Hétfőn is. Szerdán is. Hétfőn pont hatkor jött kifelé a házból ünek az üje. Bement a trafikba. Még onnan el nem ment, nem mehettem. El volt torlaszolva a kulcslyuk. Biztos veszély. Hangokat is ballottam bentől. Szerdán csengettem is többször.

A hitellel még nincsen készen. Majd átküldik.

A fogorvosnál sokan vannak. Otthagynom. Telefonáljanak, ha lehet menni.

Dőrynek levelet diktálok. Csánkinak²² levelet diktálok. Ajánlólevél.

A polgármesterhez. Kiutalja az 500 pengő előleget. Felveszem.

²⁰ Csobán Endrének a Levéltári Közlemények 1928. évi 1. számában megjelent *Debrecen sz. kir. város levéltára* című cikke.

²¹ Klaas van Heeringa holland levéltárosnak a Levéltári Közlemények ugyanezen számában (53–65.) megjelent írása *A németalföldi levéltárak* címmel.

²² Csánki Dezső (1857–1933) történész, levéltáros. Füzesgyarmaton született. A Budapesti Tudományegyetemen történelem-földrajz szakos tanári diplomát szerzett, majd ugyanitt doktorált. 1881-ben lett az Országos Levéltár munkatársa, ahol 1919-től a főigazgatói posztot töltötte be. A magyarországi helytörténetírás és a történeti földrajz kiemelkedő művelője. Ő indította el a Levéltári Közlemények című – ma is megjelenő – szakmai folyóiratot, amelynek főszerkesztői feladatait egészen nyugdíjazásáig, 1932-ig látta el. MNL Csánky.

Gyusztit tegnap Vámospércsre küldtem. Valószínűleg megüriül egy tanítói állás. De nem biztos, hogy (...). Most azon vagyok, hogy írjak levelet Brucskónak, az igazgatójának. Abhoz meg egy kis nyugalom kellene.

Megjött Mérő. Lediktálom a kérvényt a polgármesterhez a telekvásárlás ügyében. Közben, illetve már előbb telefonáltak a fogorvostól, hogy menjek. A házhoz is le kellene menni Mérővel megnézni, mit csináltak a mesterek. Állítólag az ács is kész lesz ma. A kőművesek azért dolgoztak olyan keveset bétfőn, mert a mester nem adott nekik elég betont. Remélem nem az én károm lesz az idővesztés.

Megyek hát a fogorvoshoz. Mérőt beültem a Bikába, ígyék sört a költségre, míg visszajövök. A fogorvos előszobája tele van. Be egyenesen – kaján és öldöklő pillantások között. A lecsiszolt korona-billenttyűt visszateszji. Aztán várok. Mérő már hányadik pohár sörét ibratja?

Igen. A hitellel megjött. Francia nyelven állítják angol bank számára. A hitellel száma 882. Kelt 1929. júli. 25. Szól 75 fontra, a National Provinciál Bank Limited, Princes Office, London. Kiállító Bank Générale de Crédit Hongrois Simen (...) de Debrecen.

Azt mondja a francia szöveg, hogy fizessenek nekem sans vettenne de vos frai (...) költségek nélkül.

A fogorvos azt mondja, hogy szorítsam össze a fogam. Tehát szorítom. Mérő vár.

Nagyon egyszerű ez a hitellel. Semmi pecsét rajta. Csak egyetlen aláírás. Ja, igen, a bélyegző ott van az aláírás mellett.

A koronát tehát visszaigazítottuk. A másik (...) mintát vettünk. Holnap délben lesz kész.

Mérővel vajon mi van? Soká jön ez a villamos! De végre mégis jön. Cammog, mint egy ráérő vén nyugdíjas, akinek mindennél több az ideje.

Hányadik már a pohár? Nulladik. Ez a becsületes Mérő egyetlen pohárral sem ivott meg. Iszonyú a meleg. De bírja a magyar titkárom (...) hazafelé. Tízórai nélkül. Ehesen. Javított foggal.

1929. VII. 26.

Egész nap lótás-futás, munka, cikkírás. Fogcsináltatás. Nőktől kiadás búcsú. Szép a nő a bucsuzáskor, ahogy fogadott, fölös ruhaneműeket a zongorára rakván. Igaz, pár pillanat múlva azt a keveset is eltávolítottuk, ami még rajta maradt. Szép a nő ruba nélkül, mint a virág. Nem is tudom, miért engedjük felöltözni. Hogy nézne ki, ha egy rózsára flór harisnyát és tavaszi kosztümöt húznánk. A cikket Chyser úr és a Badewelt²³ számára majdnem egészen elkészítettem. A vége (...) maradt.

A fogamra este 10-kor tették fel a koronát. Ez volt eznap tevékenységem koronája, bár ott sok időt elvesztettem. Aztán ki az állomásra. Mérő jó nagy öröme. Erősen kurizál B-nének, aki szintén kijött az autójukon.

Aztán jött még a csomagolás, lefekvés.

Indulás

1929. VII. 27.

Reggel ötök nagy égzengés kevés esővel. Van az úgy, hogy nagyon kiabál valaki és keveset dolgozik. Aludni tovább már nem lehetett. Fel tehát kevés alvás után, de mégis fáradság nélkül. Ezt már az út teszi. Már maradnak a gondok. Már azt sem bánom, ha itthon hagyok valamit.

Rövid reggeli. Közben borotválkozás. Minden megy mint a parancsolat. A tegnap rendelt kis taxi 6.40-kor pontosan megjelenik. Tüklöl. Most, hogy engem érdekel, nem kellemetlen a hangja. A

²³ Badewelt: Budapestén, Prágában és Bécsben megjelenő fürdőket, gyógyhelyeket, szanatóriumokat, panziókat, szállodákat bemutató német nyelvű nemzetközi képes újság; 1923-ig havonta, majd rendszertelenül jelent meg; szerkesztője Koloman Chyser.

magunk dolga mindennél előbbre való. A magunk tulajdona, ha pocsek is, szép. A magunk gyereke, ha koszos is, kedves. Non det.

Mérő kinn vár az állomáson. Már azt hitte, nem jövök. Dehogyan jövök én. Megyek én. De pontosan. Időpazarlás nélkül. Két pohár unikumot megiszunk ketten. Szabadkozók, de csak az illendőség kedvéért.

Szoboszló, Kaba! Valamikor ismerőseket találtam a pályaudvaron, majd minden utamnál. Most nem akad.

Az idő hüvösre vált vagy legalábbis hűvösebbre. Felvehetem a kék ruhát.

Némely asszonyról úgy lerí, hogy nemcsak regényben szereti az erotikát. Minden tagja, minden mozgulata, minden szava férfi vigaszának, férfi eleségnek termett. Itt a szomszédban egy úri nő. Úgy mozog s a kalauzra is olyan észbontóan mosolyog, hogy a jegy mellett csettenti el a lyukat és csak módjára talál a helyes pontnak. Igaz, hogy a kalauz is jól kidalmahodott csinos legény.

Mennyire más az a másik nő túl rajta, aki éppen most egy kis gyereket vezet erréfelé. A szemében nem élvezetvágy, hanem szeretet. Pedig ez is szép és jóformájú. De persze ez anyja is. A másik csak szép asszony. (Azon kívül zsidó).

1929.VII.27 Debrecen-Budapest

Megérkezés 11.06. Kis taxival a Keletibe, a ruhatarba. Onnan az Országos Levéltárhoz. Döry Ferenc nagyon szívesen fogad. El is telik az idő. Már fél órája beszélgetünk a Döry család geneológiájáról, az oklevéljavításról, stb. Ányos²⁴ nagyon kedves, mint mindig. Csánki nem jár be. Paulinyi²⁵ most ismerkedtem meg. Átvesszem a legutóbbi cikkem honoráriumát, 115.20. Ebből itt hagyom a külön lenyomatok díját az Egyetemi Nyomda számára. Paulinyi vállalja, hogy közvetíti.

Szabó Istvánhoz²⁶ tértem be legelőször. Illetve ő éppen a folyosón járt, amikor az épületbe beléptem. Most ő a kutató szoba őre. Tegnap jött a kinevezés a IX. fizetési osztályba. Viszont a városi takaréknak felmondja a betáblázott kötelezvényt, ha most nem törleszt 500 pengőt. Én is úgy ne járjak az Első Takaréknál!

Most ismerkedtem meg Föglein-na²⁷. Jóképu ember levéltárosnak. Talán nagyon is. Egészséges, vidám. Most jött szabadságról.

Ilonkát kerestem a Kossuth L. utcán is, az Üllői úton is. Nem találtam. Így is három óra után kerültem ebédhez. A taxi idáig bozott. Hanem az első taxis becsapott, mert a taxi kérés elintézéséig 20% levonandó. Még mindig naiv vagyok. De hát hogy találja ki az ember, ha nem figyelmeztetik rá? Mindenre figyelni kell.

²⁴ Ányos Lajos (1876–1960) levéltáros, a Győr megyei Ásványban született. 1884-ben belépett a bencés rendbe, 1901-ben szentelték pappá. 1909-ig Pannonhalmán működött, de ekkor kilépett a rendből. 1910-ben Budapest székesfőváros levéltárához nevezték ki, 1912-ben pedig az Országos Levéltárba került. Itt dolgozott egészen 1943-ban bekövetkezett nyugalmába vonulásáig. 1936-tól a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének választmányi tagja. Vörös 1961. 271.

²⁵ Paulinyi Oszkár (1899–1982) történész, levéltáros, Garamszegen született. 1923-ban a Magyar Országos Levéltár allelvéltárnoka lett. 1930-tól 1946-ig a bécsi levéltárakhoz kirendelt magyar küldött. Fő kutatási területe a késő középkori magyar gazdaságtörténet, valamint a magyar pénzverés és bányászat története. MÉL Paulinyi.

²⁶ Szabó István (1898–1969) agrártörténész, Debrecenben született. 1923-tól a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének tanársegédje, 1928–1943 között a Magyar Országos Levéltár munkatársa. 1941-ben a Budapesti Tudományegyetem magántanárává nevezték ki, 1936-tól 1941-ig pedig a Levéltári Közlemények szerkesztője volt. 1943-tól 1959-ig, nyugdíjazásáig a Debreceni Egyetem Magyar Történeti Tanszékének vezetője. 1960-tól Budapesten élt. A magyar agrártársadalom történetének valamennyi sorsdöntő kérdésével foglalkozott. MÉL Szabó.

²⁷ Föglein Antal levéltáros, 1935–1937 között országos levéltáros.

Tudósok szórakozottsága geometriai baladványban nő. A nagy beszélgetésben – Szabó Istvánnal – a szobájában maradt a kis táskám. Az Ilona-lépcső elejétől mentünk vissza érte.

Szabó István kikísér a levél ill. adat miatt, amit Kiss K. jegyzett ki neki. Közben tolat a vonat. Ő pedig megjő és leszáll. Negyed óra múlva találkozunk csak. Ekkor meg az 5-ös hordár nem akar megkerülni. Végre jön. Az irat azonban nincs a táskában. Megtalálom a bárcámban, ahol már előbb (az Országos Levéltárban is) megtalálhattam volna. Szórakozott a tudós egyedül és csordában is.

Nagy négyemeletes házak tövében (...) a Lágymányoson. Ez a fejlődő nagy város, amely összekapcsolja a múltat a jövővel.

Szép Dunántúl! Álmos idő. Fáradó kedély. Kevés jutott az alvásból éjszaka.

A zabot most vágják itt a dombok közt. A Duna-Tisza közt már mindenütt csépelnek. Keresztet csak elhívve lehet látni.

Most újra a (...): Német és Franciaországban 10 fok körül van a hőmérséklet. Bécsben lehűlt a levegő. Jó volt melegen öltözni.

A barackot és őszibarackot úgy adják a magyar állomásokon, mint az orvosságot a gyógyszerárban. Az őszibarack darabja 50 fillér. De azért megesszék vagy 8-10 darabot. Igaz, hogy nem az 50 fillér-esből.

Van ui. konkurrencia. Három darabot is adnak 60 fillérért. Győrben pedig 4 darabot 70 fillér-ért.

Hegyeshalom. A helybeli cserkészek nagy hűjrázást visznek végbe. Miért e rettentő láрма? Bolgár cserkészek utaznak át. Azoknak adnak barátságos macskazenét. Hűj, hűj, hajrá!

Az útlevél- és vámvizsgálat pillanatok alatt megy végbe. Az osztrák tisztviselő csak ránéz az útlevélemre. Kézbe sem veszi, már megy tovább. Schon gut? Kérdem. Ja! hangzik a válasz. A vámosnak épen kapóra jön, hogy nyitva az egyik táskám. Kérdés, mi van az üvegben. Bor. Spriccer. Éppen most vettem.

A naplementét nem tudom megállapítani. De 8 órakor már sötét van. Még nem valóságos éj, de az a sötét, amelyben látni lehet. A sűrű légréteg fölött ott lehet valahol a hold. Most már 1/4 9. A helyzet ugyanaz. Még mindig látom az épületeket egy kis távolságban is. A fehére (...) fal megismerszük. A fák jellegzetes alakja el nem véthető.

Mi van otthon? Mi van Pesten? Mi van itt benn a lelkemben? Mikor oldom már meg véglegesen a nőkérdést? (...) Amely nő egyszer összekötötte magát velem, szét nem bontaná a kapcsolatot világért. Nekem meg nincs szívem ok nélkül széttepni azt. Meg kellene nősülni. De kit? Mi lesz, ha nem sikerül a házasság? Holtig rossz élet vagy tartásdíj. Mit érek a gazdaggal, ha nem tud még a háztartásra se figyelni. Nem szabad nézni a dologtalanságot.

Félkilenc. Még mindig teljes a sötétség. Valahogy hátulról világítják az eget.

Hol a kesztyűm? Nincs. Zseb táská, koffer nem adja ki. Elhagyott, mint egy hűtlen szerető. Hol hallgathat a fűben? Szabó István kutató termében? Valamelyik autóban maradt a sofőrnek emlékeül, amiért többet számított? Vagy még a vonaton vált meg tőlem? Nyomorult, hűtlen szolga! Csak kerülnél a kezembe! Megtanítanálak saját magadba dudálni!

Hopp! Mi ez? Káprázat vagy valóság? Jól látok vagy csak a képzelet űzi velem csalfa játékait? Fel akarom tenni a kalapomat s benne a kesztyű! Kedves, drága jószágom! Hű szolga! Dehogy bántalak! Jer, simulj az oldalambhoz. Nem is vagyok én olyan gondatlan, mint amilyennek magam gondolom magam. Most el ne hagyjam aztán!

Hűvös van! Nyugat-európai levegő.

A taxis ehísz a Hotel Kummer. -be, hogy az egy jó polgári. De nem nagyon akar beválni, mert 129 egy szoba. Végre 10-ben kiegyezünk egy emelettel feljebb.

Hanem a szoba csinos és komfortos, ahogy nálunk mondják mostanában. Nagyon ügyes a cse-

1929. VII. 27-28.

gőkérdés megoldása három gomb. Oda van festve a szobalány, a pincér és a csizmatisztító. Améket megnyomja az ember, az jön.

1929. VII. 28.

Megint 12-kor fekiüdtem. Ötkor felébredek. Aztán még félbét felég szendergés. Nem aludtam ki magam. A tovább alvást pedig nem lehet reszkírozni. Rossz álom volt Gyusziról. Nincs elintézte a dolga. Ezzel a gondolattal aludtam el.

Kellene már engedni ebből a kíméletlen célratörésből, ebből a megállás nélküli rohanásból. Ebben az évben sem pihenek. Nem szakadna le a világ, ha 2-3 nappal később érnék oda. Nem ártana helyet szorítani magam körül egy kis jó magyar lustasággal. Mi nem engedi? Érdemes küszködni? Meglátom az eredményt? Meg. Hiszem az Istent!

De azért pihenni is kell, mert az ember megrokkban a veszett iramban. Erősszakolni kell a pihenést. Kevesebbet dolgozni naponta. A nap bizonyos óráit szórakozással tölteni. Nem vész el az az idő sem. Akkor gyűjt erőt a szervezet a későbbi munkára. Több (...) kell beengedni az életünkbe, mert különben elsavasodnak és elvonják érzékünket a szépségek iránt.

Konnte der Weltkrieg vermeiden werden?²⁸ Kérdezi a NIW Tblat.²⁹ Kár is ezzel riogatni az embereket. Mert mondjuk, hogy elkerülhető lett volna. Utólagosan még jobban meg kellett örülni az embeereknek, mint ahogy meg voltak örülve a háború alatt.

Jó volt hamar kijönni az állomásra. Kevés a hely. Sok az aspiráns. A 79-es hordár soká hozzá a két táskámat. Alig tudom megőrizni a helyet a podgyászartatóban. A koci rettentően piszkos.

VII. 28.

Pedig Ostendéig megy Budapestről. Talán csak nem magyar kocsi? Nem. Nincs rajta magyar felírás. Francia, holland és angol. Please (...) do not split! Ez már tiszta angol. Net spuen (...) Tiszta holland.

Itt is jönnek cserkészek. Ezek is híjráznak. De látszik, hogy nem magyarok. Nincs hatása. Nincs ebben az ordításban monumentalitás. Összevissza, nem egy traktusra megy. Gyenge. Nincs benne fegyelem és erő. A lelkesedés is valahogy (...) limonádé.

Bécs külső képe, ahogy elhagyjuk, nem igen különbözik Budapesttől. Ugyanazok a stílustalan 3-4 emeletes házak, kisebbekkel váltakozva. Mintha csak a Nyugati pályaudvar-tól jönne az útas. Alig két perc s már itt az első állomás Penzing. Ez már külváros? Vagy egy városrész régi neve? Nem tudom. De ebből is levonható a tanulság. Ne törekedjék az ember minden város történetét megismerni. Úgy sem lehetséges. Jobb egyet-kettőt jól, mint sokat rosszul.

A Saturday Eveninget meg kellett volna venni. Legalább megismertem volna Londonig a karakterét ennek a heti magazinnak (weekly paper), amehet annyira szeretnek az amerikaiak.

Azt mondják a műveltség köre tágul (...) de színvonal süllyed. Milyen jó lesz néhány évtized múlva annak a néhány egészen művelt embernek! Nálunk Magyarországon fordítva van. A kör szűk és a színvonal magas. Mélység és magasság. Amikor a hegyeket leborítja a víz a völgybe az egész föld sima és egyenletes lesz, vége lesz a világnak. A nyugati kultúrában már ez az elegyenlősülés van folyamat-

²⁸ Elkerülhető lett volna a világháború?

²⁹ Neue Illustrierte Wochenschau: 1909-től megjelenő osztrák lap.

ban? Ha még jobban süllyed a szint, még merészebben nyúlnak ki belőle az egyedül álló csúcsok. De a klíma, azt hiszem, egészségtelen lesz. Kevés hegy nem tudja felfogni a zivatarokat. Rázgudul

VII. 28. vasárnap

minden az egyenletes földre és az egyenletes lelkekre.

Csak most, hogy felírom, jut eszembe, hogy vasárnap van. Az én mai napom nem különbözik a tegnapitól. Az emberek is hétköznapián dúrvák és neveletlenek vagy inkább vasárnapian tolongók.

A vidék szép. Egy-két nagyzó alagút (mely 50-60 méternél nagyobbra nem tudott megnőni) rontja csak a hatást.

A felbőke nagy felvonulást rendeznek az égen. De egyelőre nem kíváncsiak a nyakunkba esni. Magasan járnak és csak északon mutatnak haragosabb szint. Északon komorabbak az emberek is. Évek óta szoktatom magam a vonatban való íráshoz. Már egészen jól megy. Alig lehet elolvasni. No de van író, aki az íróasztala mellett is olvashatatlanul ír. S még jó, ha csak olvashatatlan, nem élvezhetetlen is.

A vonat zsúfolt. Általában túltengenek a nők. Raérnek.

Némely embernek olyan keserves arckifejezése van, mintha azonnal sírva akarna fakadni. A lelke is olyan? Vagy a látszat csal? Kell lenni a külső és a belső közt valami összefüggésnek. Az energikus ember, az ábrándos, a gondatlan megismerzik az arcáról és a szemről.

St. Pölten nem nagy város. De ami látszik belőle az jó képet mutat. Nem kisszerű, mint a magyar vidéki városok nagyrésze. Nem is beszélve a falvakról. Hol vannak itt a nádfeleles házak?

Itt még lábon a zab. A földek tele vannak kereszttel. Cséplőgépet még nem láttam. Búzát sem. Csak zabot és rozst. De talán akad mégis.

Szép volt ez a kocsis valamikor, amikor új volt. Holland kocsis. Ezt járatták keletre.

VII. 28. vasárnap

Három emeletes raktár és még egy csomó épület egy rakáson. Körülte 30 holdnyi föld. Nálunk 500 holdas gazdasághoz sem építenének ennyit. Honnan jön ki itt az építkezések haszna? S miért nem jön ki nálunk a földszintes kamarái sem? Ki itt a hibás? Csupán csak a keleti vér? Vagy egyéb is?

Az új angol munkáskormány kemény lépésekkel halad előre. Henderson³⁰ bejelentette, hogy új szerződést köt Egyiptommal.

Londonban repülőkiállítás!

Az optáns-per³¹ a Berliner Tageblatt Optanten Konfliktként emlegeti. Látszik, hogy a közönsége régtől fogva ismeri az ügyet.

³⁰ Henderson, Arthur (1863–1935) Nobel-békedíjas angol politikus, a Munkáspárt elnöke. 1929-től külügyminiszter, a genfi leszerelési konferencia elnöke (1932–1933).

³¹ A köztudatba román optáns per néven vonult be. Az optálás nemzetközi jogeljárást takart. Ennek értelmében optánsnak tekintették azt, akinek a területi felségjog változása következtében állampolgársága felől nyilatkoznia kellett. Kijelentése az optálás. „A trianoni döntés után a három utódállam közül Romániában volt a legnagyobb a földreform céljára kisajátított földterület (Románia: kb. 600 000 kat. hold, Csehszlovákia: kb. 500 000 kat. hold, Jugoszlávia: kb. 150 000 kat. hold.), másrészt a romániai differenciáltabb birtoknagyságok miatt jóval többen voltak érdekelve a román állam ellen indított kártérítési perekben, mint a másik két ország esetében. Mindez nem jelenti azt, hogy a magyar állampolgároknak ne lettek volna hasonló követeléseik a másik két utódállammal szemben. Szintén hasonló volt az a reakció is, amely a kártérítési igények megvalósítása érdekében indított jogi eljárást kérésre a három országban.” 1923. március 15-én a magyar kormány a Nemzetek Szövetsége Tanácsához fordult az optánsok ügyében. Május 23-án megkezdődött az optáns-per Brüsszelben, melyben a Nemzetek Szövetsége Tanácsa július 5-

A beszélő filmet vagy „hangos” filmet a németek Tonfilmnek nevezik. Az angolok? Tonefilm? Már Passau felé közeledünk. Egy folyó jön velünk. Először azt hittem, a Duna. De amikor megálltunk, észrevehető, hogy velünk egy irányba folyik. Tehát nem a Duna. Most átmegyünk rajta.

Passau

Rövid alagút és egy városba értünk, mely nem más, mint Passau.

(...)

Hol a Duna?

Az útlevélvizsgálat igen könnyen megy. Nem kell kibontani a táskát, legalább nekem.

A német vízumom nem jó. Csak egyszeri be- és kiutazásra szól. Londonban még egyre kell váltanom.

Egy magyar urat találok, aki szintén Londonba megy és szintén megáll Nürnbergben, de csak egy éjjele. Négy évig élt Londonban.

A németek most is tartják a német hegemoniát. És hirdeti is a Berliner Tageblatt.

A magyar, aki Londonba megy, szabó. De igen intelligens ember. Négy évig tanult Londonban. De Németországban és Svájcban is járt. Angolul egészen jól beszélgetünk. Bárcsak az angolokkal is úgy tudnánk. Öneki jobban kellene. De azt mondja, hogy 16 év óta sokat fe-

VII. 28. vasárnap

lejtett.

A fiát már gimnazistának íratja. Pedig mégis csak jobban megélne ipari pályán. Én legalább azt hiszem. Nálunk mostanában a lateiner adja a fiát iparosnak, kereskedőnek, mert tudja, hogy a szellemi pálya nagyon rögzös. Az iparos viszont a saját mesteriségének silány voltát érzi s „taníttatja” a fiút, abelyett, hogy kitanítaná a maga mesteriségére. Sajnos, úgy látszik, hogy mindkettőnek igaza van. A „minden számár a maga terbét érzi” közmondás kétszeresen igaz lehet.

Osztrák férj – holland menyecske utazik itt egy kis gyerekkel.

Éretlen a ringló, amit Linzben vagy Welsben vettem. De azért lassan fogy. T. i. minden fél órában megtapogatom őket s mindig akad egy legpuhább, amit megeszek.

Némely fenyőfa se tudja, mi a gazdaságosság. Egy kis nyavalyás korona emelésére olyan hosszú és vastag törzset nevel.

Egy óra múlva Nürnbergben leszünk. Meglátom, mi a különbség közte és Augsburg közt. A nürnbergiek szebbnek tartják a maguk városát.

A vidék azonban mindvégig szép. Hegyes, völgyes, fenyős, gyepes. Mindazonáltal azt hiszem, a német jobb szeretné, ha több lenne benne a búzatermő és kevesebb a fenyves.

Érdekes, hogy (...) madarak (varjak!) vékony, vesszőszerű fáknek a legcsúcsain helyezkednek el éjjeli szállásra. Ugy tűnnek fel, mintha kiállításra készülnének.

VII. 28.

Nürnberg

én megegyezést ajánlott, mire Magyarország a párizsi magyar-oláh döntőbíróshoz fordult. Július 6-án a magyar kormány jegyzékben tiltakozott a Nemzetek Szövetsége Tanácsánál az optánsok földjeinek kisajátítása ellen. Aradi 2002.

Megérkezés este $\frac{3}{4}$ 7. Az Osther Hotelnek minden szobája foglalt. A Wittelsbach Hotelbe³² megyünk.

Nürnberg játsza a nagyvárost. A rendőr nem enged át bennünket az utca másik oldalára.

Hanem a házak szépek. Régiek. Valóságos középkor. A Pegnitz³³ két partja kis Velence.

A Spitalgasse és Plobenhofstraße³⁴ sarkán olcsó az esernyő.

Oly szép ez a Nürnberg. Belépődíjat szedhetne a város egész területére.

A Wittelsbach Hotellel való veszekedés után és 20 hotel megkérdezése után a Goldener Kranz-ban szállunk meg egy szobában ketten – sajnos. Még hozzá kicsi a szoba.

³² Nürnberg egyik legfontosabb szállodája, itt működött a híres Apolló Színház.

³³ Nürnberg folyója, amely kettészeli a várost.

³⁴ Spitalgasse és Plobenhofstraße Nürnberg két jellegzetes közterülete, közel a Pegnitz folyóhoz.

Források

MNL HBML	Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára
XV.22.a	Csobán Endre főlevéltáros iratgyűjteménye. Személyi anyag.
XV.22.d	Csobán Endre főlevéltáros iratgyűjteménye. Monti-kör iratai.

Szakirodalom

- Aradi 2002. Aradi Gábor: A san remo-i tárgyalások magyarországi előkészülete. In: Levéltári Szemle, 52. (2002) 3. sz. 24–38.
<http://www.natarch.hu/szemle/20023/aradi.htm> (Utolsó letöltés: 2015. július 14.)
- Csobán 1928. Csobán Endre: Debrecen sz. kir. város levéltára. In: Levéltári Közlemények, 6. (1928) 1. sz. 204–239.
http://adtplus.arcanum.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_06/?pg=209&layout=s (Utolsó letöltés: 2015. július 12.)
- Csobán 1936a. Csobán Endre: A levéltár helyisége és berendezése. In: Levéltári Közlemények, 14. (1936) 1. sz. 45–67.
http://adtplus.arcanum.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_14/?pg=46&layout=s (Utolsó letöltés: 2015. július 12.)
- Csobán 1936b. Pecchiai, Pio: Manuale pratico per gli archivisti delle pubbliche amministrazioni e degli archivi notarili. [Gyakorlati kézikönyv a közigazgatás és a közjegyzői levéltárak levéltárnokai számára]. Milano, 1928. Levéltári Közlemények, 14. (1936) 1. sz. 266–273.
http://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_14/?pg=267&layout=s (Utolsó letöltés: 2015. július 12.)
- Csobán 1936c. Csobán Endre: Az Északamerikai Egyesült Államok új központi levéltára. Levéltári Közlemények, 14. (1936) 1. sz. 349–353.
http://adtplus.arcanum.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_14/?pg=350&layout=s (Utolsó letöltés: 2015. július 12.)
- Csobán 1938a. Csobán Endre: Új amerikai levéltári folyóirat: „The American Archivist”. In: Levéltári Közlemények, 16. (1938) 1. sz. 265–267.
http://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_16/?pg=266&layout=s (Utolsó letöltés: 2015. július 12.)
- Csobán 1938b. Csobán Endre: Az Északamerikai Egyesült Államok új központi levéltárának munkája. In: Levéltári Közlemények, 16. (1938) 1. sz. 345–352.

- http://adtplus.arcanum.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_16/?pg=346&layout=s* (Utolsó letöltés: 2015. július 12.)
- MÉL Paulinyi. Paulinyi Oszkár [szócikk]. In: Magyar Életrajzi Lexikon 1000–1990. Főszerk.: Kenyeres Ágnes. Bp., 1994.
<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC11587/11941.htm>
(Utolsó letöltés: 2015. július 15.)
- MÉL Szabó. Szabó István [szócikk]. In: Magyar Életrajzi Lexikon 1000–1990. Főszerk.: Kenyeres Ágnes. Bp., 1994.
<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC14240/14308.htm>
(Utolsó letöltés: 2015. július 15.)
- MNL Csánky. Csánky Dezső [szócikk].
http://mnl.gov.hu/kozasdat/tevekenyseg_mukodes/intezmenytortenet/foigazgatok/csaneki_dezso.html (Utolsó letöltés: 2015. július 15.)
- MNL Dőry. Dőry Ferenc [szócikk].
http://mnl.gov.hu/kozasdat/tevekenyseg_mukodes/intezmenytortenet/foigazgatok/dory_ferenc.html (Utolsó letöltés: 2015. július 15.)
- Oláh 2002. Oláh Gábor: Naplók. Szerkesztette, a jegyzeteket és az utószót írta: Lakner Lajos. Debrecen, 2002.
- Pete 2001. Pete László: Olaszbarát egyesület Debrecenben. A Monti Kör (1929–1947). In: A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 2000–2001. Debrecen, 2001. 109–117.
http://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_HAJB_DERI_2000_2001/?pg=110&layout=s (Utolsó letöltés: 2015. július 12.)
- Szász 2011. Szász Lajos: Egy több évszázados református „ároni ház”: a Dávidházy család története. In: Egyháztörténeti Szemle, 12. (2011) 1. sz. 3–47.
<http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/szaszlajos.htm>
(Utolsó letöltés: 2015. július 12.)
- Tokody 1986. Debrecen története 1919–1944. [Debrecen története 4.] Szerk.: Tokody Gyula. Debrecen, 1986.
- Vörös 1961. Vörös Károly: Ányos Lajos (1876–1960). In: Levéltári Közlemények, 32. (1961) 1. sz. 271.
http://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_32/?pg=278&layout=s (Utolsó letöltés: 2015. július 15.)

István Topor

Travel Diary Passage of Endre Csobán's Trip to England

The story of Endre Csobán's trip to England is contained in three small-format pocketbooks, which are stored in The Hungarian National Archives Hajdú-Bihar County Archives. Csobán traveled to London to get acquainted with and learn the essential modern techniques of repairing diplomas in the National Archives of Britain, in the Public Record Office. The passage published here is from the first notebook. He recorded his journey starting from the preparations and the events that happened to him between 27 July 1929 and 16 August 1929 in a 16.5 x 10.5 cm, greenish-brown, cloth-bound, lined booklet.

Endre Csobán's diaries are important contemporary documents that provide cultural history, political and literary additives. Moreover, they are also valuable from the point of view of researching and writing personal history, and generally, from the historical psychology side. The the finely toned image of the inner life of the writer unfolds from the entries which portray a man who is receptive about and responsive to the things of the world.